Η ομιλία του Αρχιμ.Θεοφίλου Λεμοντζή:

Σεβασμιώτατε, Πάτερ και Δέσποτα, αδελφοί μου συμπρεσβύτεροι, ευλογημένοι μας Χριστιανοί,

Οι Χριστιανικές γιορτές, είναι γεγονότα, που έχουν σκοπό να καθοδηγήσουν τον άνθρωπο στο μεγάλο μυστήριο της σωτηρίας και για αυτό είναι λυτρωτικές για τον πιστό. Έτσι ο χρόνος για τον άνθρωπο, που συμμετέχει σε όλες τις γιορτές της Εκκλησίας, μεταφέρει το μήνυμα της εν Χριστώ αναγέννησης, την οποία καμία άλλη κοσμική γιορτή δεν μπορεί να προσφέρει ή να αντικαταστήσει.

Τα Θεοφάνεια ή γιορτή των Επιφανείων ή των Αγίων Φώτων είναι μια από τις Δεσποτικές γιορτές του Χριστού μας μέσα στο λειτουργικό πλαίσιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας, που γιορτάζεται στις 6 Ιανουαρίου. Είναι η τρίτη και τελευταία γιορτή του Δωδεκαημέρου (γιορτών των Χριστουγέννων). Η γιορτή αυτή είναι η αρχαιότερη μετά το Πάσχα δεσποτική γιορτή, που άρχισε κατά το 2ο αιώνα μ.Χ. και συνδέεται με την αποκάλυψη του Θεού, δηλαδή τη φανέρωση του ενός Τριαδικού Θεού στην ενανθρώπηση του Υιού του Θεού και Κυρίου ημών Ιησού Χριστού. Είναι η αρχή της δημόσιας φανέρωσης της ένσαρκης οικονομίας του Υιού του Θεού, που συνδέεται με τη βάπτισή Του στον Ιορδάνη από τον Ιωάννη τον Βαπτιστή και η οποία τον ανέδειξε Σωτήρα και Λυτρωτή του κάθε πιστού. Η βάπτιση του Χριστού μας κατέστη ο θεμέλιος λίθος της σύνδεσης του κάθε πιστού με το μυστήριο της βάπτισής του, με το οποίο ξαναγεννιέται και εισέρχεται στη νέα εν Χριστώ ζωή.

Σὰν ἕνας δεύτερος κατακλυσμὸς γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι τὰ Ἅγια Θεοφάνεια. Κατακλυσμὸς ἀγάπης καὶ χάρητος τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν πνευματικὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὴν ἐκ νέου εἰσαγωγή του στὸν Παράδεισο.

Τὰ Ἅγια Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια ἑορτάζουμε τὴ βάπτιση τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ καὶ τὴν ἐμφάνιση τῆς Ἁγίας Τριάδος γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κόσμο: Τοῦ Πατρός, ὡς φωνὴ ποὺ ἀποκαλύπτει στοὺς ἀνθρώπους τὸν Υἱὸ ὡς ἀγαπητὸν αὐτοῦ, εἰς τὸν ὁποῖο εὐαρεστεῖται (πρβλ. οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα, Ματθ γ΄ 17, Μὰρκ α΄ 9-11, Λουκ. γ΄ 21), τοῦ Υἱοῦ, ποὺ βαπτίζεται στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ ἀπὸ τὸν ἅγ. Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὑπὸ μορφὴν περιστερᾶς, ἡ ὁποία ἦλθε καὶ κάθισε στὴν κορυφὴ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ.

«Καὶ ἰδοὺ ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ ἐρχόμενον ἐπ᾽ αὐτὸν καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα», (Ματθ γ΄ 16-17), δηλ. καὶ νά, ἄνοιξαν εἰς αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ εἶδε (ὁ Ἰωάννης) τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ νὰ κατεβαίνει ὑπὸ μορφὴ περιστερᾶς καὶ νὰ ἔρχεται ἐπάνω Του (δηλ στὸν Ἰησοῦ) καὶ ἀκούστηκε φωνὴ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ποὺ ἔλεγε: «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς στὸν ὁποῖο εὐαρεστήθηκα».

Ἐδῶ ἔχουμε τὴν πρώτη ἐμφανῆ «Θεοφάνεια» τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὑπάρχουν χωρία ἀπὸ τὰ ὁποῖα συμπεραίνεται ἡ ὕπαρξη τῆς Ἁγ. Τριάδος. Ὅπως στὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν πληθυντικὸ «ποιήσομεν αὐτὸν (δηλ τὸν ἄνθρωπο) κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν» (Γέν. α΄ 26). Ἐπίσης στὴ φιλοξενία τῶν τριῶν ἀγγέλων ὑπὸ τοῦ Ἀβραὰμ (Γέν. ιη΄ 1-15) κ.λπ. Ἂς σημειώσουμε ἐδῶ, ὅτι τὴν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶδε μόνο ὁ Ἰωάννης.

Κατὰ τὸν Ἅγιο Νικόδημο τὸν Ἁγιορείτη, ὅταν ὁ Ἰησοῦς ἐκπλήρωσε καὶ αὐτὴν Του τὴν ὑποχρέωση ἔλυσε τὴν κατάρα ποὺ εἶχε δοθεῖ στὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὴν παράβαση τοῦ Θείου νόμου. Ἔπαυσε στὸ ἑξῆς κάθε νόμο τελετουργικὸ καὶ ἔδωσε στὸν νόμο, χαρακτήρα πιὸ πνευματικὸ καὶ πιὸ οὐσιαστικό. Τὰ τρία βαπτίσματα εἶναι :

α. Τὸ Ἰουδαϊκὸ βάπτισμα, ποὺ ἀφοροῦσε στὴν καθαρότητα τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ σώματος.

β. Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννη, ποὺ ἦταν βάπτισμα μετανοίας, ἀφοροῦσε τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἦταν ἀνώτερο τοῦ Ἰουδαϊκοῦ. Δὲν προέτρεπε μόνο τὴν καθαρότητα τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ σώματος («πλῦνον τὰ ἱμάτιά σου καὶ λοῦσον τὸ σῶμά σου καὶ ἔσο καθαρός»), ἀλλὰ κυρίως τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς («ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας»). Συνίστατο δὲ σὲ ἁπλὴ ἀνάδυση καὶ κατάδυση. Ἀλλὰ «οὐδὲ Πνεύματος Ἁγίου χορηγίαν εἶχε οὐδὲ ἁμαρτημάτων ἄφεσιν», ὅπως εἶχε ἀργότερα τὸ Χριστιανικὸ βάπτισμα.

γ. Τὸ Χριστιανικὸ βάπτισμα, τὸ ὁποῖο συνίστατο σὲ τριπλῆ κατάδυση καὶ ἀνάδυση τοῦ βαπτιζομένου ἐντός του ὕδατος, ποὺ συμβόλιζαν τὴν τριήμερη ταφὴ καὶ Ἀνάσταση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ὁ Χριστιανὸς Πιστὸς μὲ τὴν τριπλῆ κατάδυση στὸ νερὸ καὶ ἀνάδυση καλεῖται «νὰ συνταφεῖ καὶ νὰ συναναστηθεῖ» μὲ τὸν Χριστὸν καὶ συγχρόνως νὰ θάψη τὸν παλαιὸν ἄνθρωπο «σὺν ταῖς πράξεσι αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις» καὶ νὰ ἀναδείξει τὸν νέο ἄνθρωπο «τὸν ἀνακαινούμενον κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν». Κατὰ συνέπεια τὸ Χριστιανικὸ βάπτισμα εἶναι ἀνώτερο τῶν δύο προηγουμένων, διότι εἰσάγει τὸν πιστὸ στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τὸν καθιστᾶ «κατὰ χάριν» υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνοίγει μία νέα προοπτικὴ ζωῆς μέσα στὴ δόξα τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Τοῦ ὑπενθυμίζει δὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ φυλάττει τὸν λευκὸν χιτῶνα τῆς ψυχῆς, ποὺ ντύθηκε κατὰ τὸ βάπτισμά του «ἄσπιλο» καὶ «ἀμόλυντο» ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἀναφέρει ἑπτὰ λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους βαπτίστηκε ὁ Χριστός:

α. Ὁ Χριστὸς δὲν βαπτίστηκε γιατί εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ψυχικὴ κάθαρση, ἀλλὰ πῆρε ἐπάνω Του τὴ δική μας κάθαρση: «οὐχ ὡς αὐτὸς χρήζων καθάρσεως, ἀλλὰ τὴν ἐμὴν οἰκειούμενος κάθαρσιν»

β. Γιὰ νὰ συντρίψει τὰ κεφάλια τῶν νοητῶν δρακόντων (δηλ. τῶν δαιμόνων) μέσα στὸ νερό, διότι οἱ δαίμονες μετὰ τὴν πτώση τοῦ Ἀδὰμ ἔχουν κατακλύσει τὴ φύση. Ὁ Χριστὸς μὲ τὴ βάπτισή Του τοὺς διώχνει ἀπὸ παντοῦ (βλ εἰκόνα τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ).

γ. Γιὰ νὰ πνίξει τὴν ἁμαρτία καὶ ὅλον τὸν παλαιὸ Ἀδὰμ μέσα στὸ νερὸ τοῦ Χριστιανικοῦ βαπτίσματος.

δ. Γιὰ νὰ ἁγιάσει τὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο.

ε. Γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὸν νόμο καὶ μὲ τὸ βάπτισμα.

στ. Γιὰ νὰ ἀποκαλύψει στοὺς ἀνθρώπους τὸ μυστήριο τῆς Ἁγίας Τριάδος.

ζ. Γιὰ νὰ γίνει γιὰ μᾶς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς σὲ ὅλα, ἀλλὰ καὶ στὸ βάπτισμα.

Ὁ ἁγιασμὸς τῶν ὑδάτων

Στοὺς ἑπτὰ παραπάνω λόγους τοῦ ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης προσθέτει καὶ ἕναν ὄγδοο λόγο:

Γιὰ νὰ ἁγιάσει τὴ φύση τῶν ὑδάτων καὶ προσθέτει: «ὅθεν καὶ τὸ νερὸν ὅπου λάβῃ τις ἀπὸ πηγὴν ἢ ποταμόν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, μένει ἄσηπτον». Κατὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, τὸ θαῦμα γίνεται φανερὸ μὲ τὸ ὅτι, ἀπὸ τὸ νερὸ ποὺ παίρνουμε τὰ Φῶτα, αὐτὸ δὲν ἀλλοιώνεται καὶ δὲν μυρίζει ὅσος καιρὸς καὶ ἂν περάσει.

Τὸ μυστήριο τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι μία ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ ὅλη

τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι ὁ θεὸς εἶναι Ἕνας Δημιουργὸς καὶ Συντηρητὴς τοῦ κόσμου εἶναι εὔκολο νὰ τὸ συλλάβει ἡ ἀνθρώπινη διάνοια. Εἶναι προφανές. Τὸ ὅτι ὅμως αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶναι συγχρόνως Ἕνας, ἀλλὰ καὶ Τρία Διακριτὰ Πρόσωπα συνδεόμενα μὲ τέλεια ἀγάπη, ἔχοντας τέλεια συνεργασία, σύμπνοια καὶ ἀλληλοπεριχώρηση, εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ συλλάβει ἀνθρώπινη διάνοια παρὰ μόνο δι' ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθεῖ.

Ὅμως, ἐνῷ ἡ τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ δὲν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τούτοις ἡ Ἁγία Τριάδα μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι τὸ αἰώνιο πρότυπο κάθε τέλειας ἀνθρώπινης κοινωνίας. Τὰ τρία πρόσωπα εἶναι ἑνωμένα καὶ φαίνονται ἀπὸ ἔξω ὡς ἕνα. Ἀγαπιοῦνται στὸν τέλειο βαθμό, συνεργάζονται μεταξύ τους μὲ τέλεια σύμπνοια καὶ ἀλληλοπεριχωροῦνται σὲ θαυμαστὸ βαθμό

Ὁ ποταμὸς Ἰορδάνης εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Οἱ δύο πηγὲς συμβολίζουν τοὺς δύο προπάτορες, τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔα, ἀπὸ τοὺς ὁποίους (ἀνέβλυσε) προῆλθε τὸ ἀνθρώπινο γένος. Καὶ τὸ γένος αὐτὸ πρὸς τὰ ποῦ πήγαινε; Στὴ νέκρωση καὶ στὸν θάνατο, ὅπως ὁ Ἰορδάνης πρὸς τὴ Νεκρὰ Θάλασσα. Ἦρθε ὅμως ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ ἀγάπησε καὶ πόνεσε τὴν ἀνθρωπότητα, ἔγινε ἄνθρωπος, δίδαξε τὴν ἀλήθεια, θαυματούργησε, ἀνέβηκε στὸν Σταυρὸ καὶ κατήργησε πάνω στὸν Σταυρὸ τὸν θάνατο, μὲ τὸν δικό Του θάνατο. Ἔτσι χάρισε στοὺς ἀνθρώπους τὴ ζωή. Τοὺς ἔστρεψε πρὸς τὰ πίσω. Τοὺς ἔκανε νὰ μὴν τρέχουν πιὰ πρὸς τὴ νέκρωση ἀλλὰ πρὸς τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀθανασία. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Ἀπ. Παῦλος λέγει: «ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν... ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ». (Ρωμ στ΄ 3,6).

Στους πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού η Μητρόπολη των Εορτών, τα Χριστούγεννα, και τα Θεοφάνεια γιορτάζονταν μαζί. Τον 4ο αιώνα μ.Χ., όμως, τα Χριστούγεννα χωρίστηκαν από τα Θεοφάνεια και αποτέλεσαν ιδιαίτερη Δεσποτική γιορτή, που γιορτάζεται στις 25 Δεκεμβρίου.

Η αρχή της γιορτής είναι ανάλογη με τη γιορτή των Χριστουγέννων. Στις 6 Ιανουαρίου, οι Εθνικοί της Αιγύπτου και Αραβίας γιόρταζαν το χειμερινό ηλιοστάσιο, το οποίο κατά τους αρχαίους υπολογισμούς συνέπιπτε με την 6η Ιανουαρίου. Στους ψεύτικους Θεούς των ειδωλολατρών, η Χριστιανική Εκκλησία πρόβαλε τον αληθινό Θεό, Βασιλέα Χριστό, τα αληθινά Θεοφάνεια. Επίσης, τη λατρεία του ήλιου, που νικά κατά το χειμερινό ηλιοστάσιο το σκοτάδι της νύχτας, αντικατέστησε με τη λατρεία του αληθινού ήλιου, του Χριστού, μεσσία και λυτρωτή, που κατά τον Ησαΐα ανέτειλε στο εν σκότει και σκιά θανάτου καθήμενο κόσμο. Η φωνή του Πατέρα, που ακούγεται κατά τη βάπτιση του Χριστού υποδηλώνει την ενθρόνισή Του, ως του μόνου και αληθινού Βασιλέως και Κυρίου της ανθρωπότητας. Στον Ιορδάνη ποταμό, ο Χριστός αγίασε τα ύδατα, ώστε να γίνουν, σύμφωνα και με τον Άγιο Ιωάννη Χρυσόστομο σε ομιλία του για τον Μεγάλο αγιασμό στη γιορτή των Θεοφανείων, κατά την επίκληση του Αγίου Πνεύματος και τον καθαγιασμό του ύδατος από τον ιερέα …πηγή αφθαρσίας, αγιασμού δώρον, λυτήριο (συγχωρητικό) αμαρτημάτων, αλεξιτήριο (φάρμακο) νοσημάτων, δαίμοσιν ολέθριον (εξολοθρευτικό δαιμόνων).

Στους δύο συνοπτικούς Ευαγγελιστές, τους Ματθαίο και Μάρκο, τονίζεται η αναγκαιότητα του μυστηρίου του βαπτίσματος, ως μέσο συμμετοχής των ανθρώπων στη σωτηρία, που προσφέρει ο Χριστός. Αυτό φαίνεται, στην εντολή του Αναστημένου Κυρίου στους μαθητές Του να κηρύξουν το Ευαγγέλιο και να βαπτίσουν τους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Πορευθείτε λοιπόν, μαθητεύσατε όλα τα έθνη, βαπτίζοντάς τους στο Όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, διδάσκοντάς τους να τηρούν όλα όσα σας παράγγειλα (Ματθ΄: ΚΗ: 19-20). Το ίδιο ακριβώς αναφέρει και ο Μάρκος με συντομότερο τρόπο. Πορευθείτε σε όλον τον κόσμο και κηρύξτε το Ευαγγέλιο σε ολόκληρη την κτίση. Όποιος πιστέψει και βαπτιστεί θα σωθεί (Μάρκ.: ΙΣΤ: 15-16).

Έτσι, το βάπτισμα του Ιωάννη του Βαπτιστή είναι η αφετηρία της επανασύνδεσής μας με το

δημιουργό μας, που είναι και ο αρχηγός και τελειωτής της σωτηρίας μας. Το βάπτισμα του Προδρόμου ήταν βάπτισμα μετανοίας, που υποδήλωνε την επιστροφή του ανθρώπου στον Θεό και την υπακοή του στο θείο θέλημα. Ήταν ένα είδος προπαρασκευής και προετοιμασίας, που απέβλεπε στη μεσολάβηση του Θεού μέσω του Μεσσία, δηλαδή στη δικαίωση των ανθρώπων και στη δωρεά του Αγίου Πνεύματος. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα στα λόγια του Χριστού προς τον Βαπτιστή Ιωάννη (Ματθ. Γ: 14-17). Όταν ο Χριστός προσήλθε στο βάπτισμα του Ιωάννη, σαν άνθρωπος αποδέχτηκε το θείο θέλημα εκ μέρους ολόκληρης της ανθρωπότητας. Και τότε η μαρτυρία του ουράνιου Πατέρα, που τον αναγνώρισε σαν τον Υιό Του τον αγαπητό και η κάθοδος του Αγίου Πνεύματος σωματικά εν είδη περιστεράς σήμανε την αποδοχή του Χριστού από τον Πατέρα ως τον Μεσσία, που θα φέρει τη βασιλεία του Θεού στους ανθρώπους.

Η γιορτή των Θεοφανείων είναι προσκλητήριο ανανέωσης και επιστροφής στον Κύριο της δόξης, ο οποίος αν και ήταν Θεός ταπείνωσε τον εαυτόν του και έγινε άνθρωπος, αναμάρτητος, συγχωρητικός και ελεήμων, η οδός, η αλήθεια και η ζωή. Το βαθύτερο νόημα της γιορτής των Θεοφανείων, όμως, φανερώνεται σε εκείνους, που θα καθαρίσουν με τον αγιασμό τις αισθήσεις τους από το σκοτάδι της αμαρτωλής καθημερινότητας, για να ελευθερωθούν και σωθούν.

Σ’ αυτό το προσκλητήριο καλούμεθα κι εμείς σήμερα για την δική μας σωτηρία. Αμήν!